Zbirka odločb sodne prakse

SKLEPNI PREDLOGI GENERALNE PRAVOBRANILKE
JULIANE KOKOTT,
predstavljeni 26. septembra 2024[1]

Zadeva C-393/23

Athenian Brewery SA,
Heineken NV
proti
Macedonian Thrace Brewery SA

(Predlog za sprejetje predhodne odločbe, ki ga je vložilo Hoge Raad der Nederlanden (Nizozemska))

„Predhodno odločanje – Pravosodno sodelovanje v civilnih in gospodarskih zadevah – Sodna pristojnost v civilnih in gospodarskih zadevah – Uredba (EU) št. 1215/2012 – Posebne pristojnosti – Člen 8, točka 1 – Več toženih strank – Tesna povezava – Člen 102 PDEU – Pojem podjetja – Matična in hčerinska družba – Kršitev hčerinske družbe – Domneva o odločilnem vplivu matične družbe – Solidarna odgovornost – Odločba nacionalnega organa, pristojnega za konkurenco – Odškodninske tožbe ‚follow-on'"

I. Uvod

1. Ali lahko oškodovanec zaradi kršitve pravil o konkurenci vloži tožbo zoper družbo, ki je to kršitev storila, na sedežu njene matične družbe v drugi državi članici? To je v bistvu vprašanje, na katerem temelji ta predlog za sprejetje predhodne odločbe.

2. Sodišče ima s tem možnost, da razvije svojo sodno prakso glede obsega posebne pristojnosti na podlagi medsebojne povezanosti zadev iz člena 8, točka 1, Uredbe (EU) št. 1215/2012 o pristojnosti in priznavanju ter izvrševanju sodnih odločb v civilnih in gospodarskih zadevah (v nadaljevanju: Uredba Bruselj Ia)[2] v okviru odškodninskih tožb za kršitve konkurenčnega prava Unije (*private enforcement*). V zadevi CDC Hydrogen Peroxide[3] je Sodišče že odločilo, da ta posebna pristojnost omogoča vložitev tožbe zoper več udeležencev kartela, ki so kršili člen 101 PDEU, na sedežu enega od njih, če je bilo njihovo sodelovanje predhodno zavezujoče ugotovljeno s sklepom Komisije (tako imenovane odškodninske tožbe „follow-on").

[1] Jezik izvirnika: nemščina.

[2] Uredba Evropskega parlamenta in Sveta z dne 12. decembra 2012 (UL 2012, L 351, str. 1).

[3] Sodba z dne 21. maja 2015, (C-352/13, EU:C:2015:335).

3. V nasprotju s tem gre v obravnavani zadevi za to, ali je lahko (hčerinska) družba, ki je v skladu z odločbo nacionalnega organa, pristojnega za konkurenco, zlorabila svoj prevladujoči položaj v smislu člena 102 PDEU, tožena skupaj z matično družbo na njenem sedežu, ki je v drugi državi članici (v obravnavanem primeru na Nizozemskem) kot sedež hčerinske družbe (v obravnavanem primeru v Grčiji).

4. V tem okviru želi predložitveno sodišče izvedeti, v kolikšni meri sodna praksa glede pojma podjetja iz členov 101 in 102 PDEU in glede pripisovanja odgovornosti v okviru gospodarske enote vpliva na razdelitev pristojnosti na podlagi člena 8, točka 1, Uredbe Bruselj Ia. Sodišče je namreč v tej sodni praksi priznalo izpodbojno domnevo, da matična družba odločilno vpliva na gospodarsko dejavnost hčerinske družbe, če ima (skoraj) 100-odstotni delež v kapitalu te družbe (v nadaljevanju: domneva o nadzoru), tako da se ji lahko pripiše njena kršitev in je lahko zanjo solidarno odgovorna.[4]

II. Pravni okvir

A. Uredba Bruselj Ia

5. V uvodnih izjavah 15, 16 in 21 Uredbe Bruselj Ia je navedeno:

„(15) Pravila o pristojnosti bi morala biti čim bolj predvidljiva in morajo temeljiti na načelu, da se pristojnost praviloma določa po stalnem prebivališču toženca. Pri tem bi morala taka pristojnost vedno obstajati, razen v nekaterih točno opredeljenih primerih, v katerih je zaradi predmeta spora ali avtonomije strank upravičena druga navezna okoliščina. Da bi postala skupna pravila preglednejša in da ne pride do kolizije pristojnosti, je treba stalno prebivališče pravne osebe opredeliti kot avtonomen koncept.

(16) Poleg stalnega prebivališča toženca bi morala obstajati tudi alternativna podlaga pristojnosti, ki temelji na tesni povezavi med sodiščem in sporom, ali ki pripomore k pravilnemu delovanju pravosodja. Obstoj tesne povezave bi moral zagotoviti pravno varnost in preprečiti možnost, da bi bil toženec tožen pred sodiščem države članice, katerega pristojnosti razumno ni bilo mogoče predvideti. To je pomembno zlasti v sporih v zvezi z nepogodbenimi obveznostmi, ki izvirajo iz kršitev zasebnosti in osebnostnih pravic, vključno z obrekovanjem.

[…]

(21) V interesu usklajenega delovanja pravosodja je treba čim bolj zmanjšati možnost sočasnih postopkov in zagotoviti, da v različnih državah članicah niso izdane nezdružljive sodne odločbe. Obstajati bi moral jasen in učinkovit mehanizem za reševanje primerov litispendence in sorodnih pravd ter za preprečevanje problemov, ki izhajajo iz razlik med državami članicami v zvezi z določitvijo trenutka, ko se šteje, da postopek teče. Za namene te uredbe bi bilo treba ta trenutek opredeliti kot avtonomen koncept.“

[4] Ustaljena sodna praksa od sodbe z dne 10. septembra 2009, Akzo Nobel in drugi/Komisija (C-97/08 P, EU:C:2009:536, točka 54 in naslednje).

6. Člen 4(1) Uredbe Bruselj Ia določa:

„1. Ob upoštevanju določb te uredbe so osebe s stalnim prebivališčem v državi članici ne glede na njihovo državljanstvo tožene pred sodišči te države članice.“

7. Člen 5(1) Uredbe Bruselj Ia določa:

„Osebe s stalnim prebivališčem v državi članici so lahko tožene pred sodišči druge države članice samo na podlagi pravil iz oddelkov 2 do 7 tega poglavja.“

8. Člen 8, točka 1, Uredbe Bruselj Ia ureja posebno mednarodno pristojnost:

„Oseba s stalnim prebivališčem v državi članici je lahko tožena tudi:

1. če je ena od več toženih oseb, tudi pred sodiščem kraja, kjer ima ena od njih stalno prebivališče, če so tožbeni zahtevki med seboj tako tesno povezani, da jih je smotrno obravnavati in o njih odločati skupaj, da bi se s tem izognili tveganju nezdružljivosti sodnih odločb, ki bi lahko bile posledica ločenih postopkov;

[…]“

B. Uredba (ES) št. 1/2003

9. Člen 16(1) Uredbe (ES) št. 1/2003 o izvajanju pravil konkurence [5] iz členov 81 in 82 Pogodbe določa:

„Kadar nacionalna sodišča odločajo o sporazumih, sklepih ali usklajenih ravnanjih v skladu s členom 81 ali členom 82 Pogodbe, ki so že predmet odločbe Komisije, ne morejo sprejeti odločitev, ki so v nasprotju s sprejeto odločbo Komisije. Prav tako se morajo izogibati odločitvam, ki bi nasprotovale odločbi, ki jo namerava sprejeti Komisija v že začetem postopku. Zato lahko nacionalno sodišče oceni, ali je potrebno, da svoje postopke ustavi. Ta obveznost ne posega v pravice in obveznosti iz člena 234 Pogodbe.“

C. Direktiva 2014/104

10. V členu 2, točki 2 in 3, Direktive 2014/104/EU o nekaterih pravilih, ki urejajo odškodninske tožbe po nacionalnem pravu za kršitve določb konkurenčnega prava držav članic in Evropske unije [6], sta pojma „kršitelj“ in „nacionalno konkurenčno pravo“ opredeljena tako:

„V tej direktivi se uporabljajo naslednje opredelitve pojmov:

[…]

2. ‚kršitelj‘ pomeni podjetje ali podjetniško združenje, ki je kršilo konkurenčno pravo;

[5] Uredba Sveta z dne 16. decembra 2002 (UL, posebna izdaja v slovenščini, poglavje 8, zvezek 2, str. 205).

[6] Direktiva Evropskega parlamenta in Sveta z dne 26. novembra 2014 (UL 2014, L 349, str. 1).

3. ‚nacionalno konkurenčno pravo' pomeni določbe nacionalnega prava, ki imajo večinoma isti cilj kot člena 101 in 102 PDEU ter se uporabljajo v isti zadevi in vzporedno s konkurenčnim pravom Unije v skladu s členom 3(1) Uredbe (ES) št. 1/2003, z izjemo določb nacionalnega prava, ki nalagajo kazenske sankcije fizičnim osebam, razen kadar so takšne kazenske sankcije sredstvo, s katerim se izvršujejo pravila konkurence, ki se uporabljajo za podjetja;

[…]"

11. Člen 3(1) Direktive 2014/104 se nanaša na pravico do popolne odškodnine:

„Države članice zagotovijo, da fizične ali pravne osebe, ki so utrpele škodo zaradi kršitve konkurenčnega prava, lahko zahtevajo in dobijo popolno odškodnino za takšno škodo."

12. Člen 9 Direktive 2014/104 se nanaša na učinek odločb nacionalnih organov, pristojnih za konkurenco:

„1. Države članice zagotovijo, da kršitev konkurenčnega prava, ugotovljena s pravnomočno odločbo nacionalnega organa, pristojnega za konkurenco, ali pritožbenega sodišča, velja za neovrgljivo dokazano v primeru odškodninske tožbe, vložene pred nacionalnimi sodišči na podlagi člena 101 ali 102 PDEU ali nacionalnega konkurenčnega prava.

2. Države članice zagotovijo, da se lahko pravnomočna odločba iz odstavka 1, izdana v drugi državi članici, v skladu z njihovim zadevnim nacionalnim pravom predloži pred nacionalnimi sodišči vsaj kot dokaz prima facie, da je bilo kršeno konkurenčno pravo, po potrebi pa se lahko oceni skupaj z drugimi dokazi, ki jih predložita stranki.

3. Ta člen ne posega v pravice in obveznosti nacionalnih sodišč iz člena 267 PDEU."

III. Dejansko stanje in predlog za sprejetje predhodne odločbe

13. V sporu o glavni stvari si nasprotujejo družba Macedonian Thrace Brewery SA (v nadaljevanju: MTB) na eni strani ter družba Athenian Brewery SA (v nadaljevanju: AB) in njena družba (pra)babica, družba Heineken NV (v nadaljevanju: Heineken), na drugi strani. Družba Heineken ima sedež na Nizozemskem, medtem ko ima družba AB sedež v Grčiji. Kljub temu želi družba MTB pred nizozemskimi sodišči od družbe AB in družbe Heineken zahtevati solidarno odgovornost za škodo, ki naj bi jo utrpela zaradi kršitve med drugim člena 102 PDEU, ki jo je storila družba AB na grškem trgu piva.

14. Družba MTB je pivovarna s sedežem v Grčiji, ki deluje na grškem trgu piva. Družba AB je del skupine Heineken in prav tako deluje v Grčiji. Čeprav družba Heineken opredeljuje strategijo in cilje skupine Heineken, sama v Grčiji ne opravlja nobenih operativnih dejavnosti. Družba Heineken je imela v obdobju, ki je upoštevno v tem postopku, posredno približno 98,8-odstotni delež v kapitalu družbe AB.

15. Grški organ, pristojen za konkurenco, je z odločbo z dne 19. septembra 2014 ugotovil, da je družba AB v obdobju od septembra 1998 do 14. septembra 2014 zlorabljala svoj prevladujoči položaj na grškem trgu piva in da je treba to ravnanje šteti za enotno in trajajočo kršitev člena 102 PDEU in člena 2 grškega zakona o konkurenci.

16. Res je, da je družba MTB od grškega organa, pristojnega za konkurenco, zahtevala, naj v preiskavo vključi družbo Heineken. Vendar je grški organ, pristojen za konkurenco, v odločbi navedel, da za to ne vidi nobenega razloga. Med drugim je navedel, da ni dokazov o neposredni vpletenosti družbe Heineken v ugotovljene kršitve, na podlagi katerih bi bilo mogoče neizogibno domnevati, da je družba Heineken odločilno vplivala na družbo AB. O domnevi o nadzoru se ni izrekel.

17. Družba MTB je pri Rechtbank Amsterdam (okrožno sodišče v Amsterdamu, Nizozemska) vložila tožbo, s katero je predlagala, naj družbi Heineken in AB solidarno odgovarjata za zgoraj navedeno kršitev na grškem trgu piva in naj se jima zato naloži, da solidarno povrneta celotno škodo, ki je družbi MTB nastala zaradi te kršitve. Družbi Heineken in AB sta v nasprotni tožbi predlagali, naj se Rechtbank Amsterdam (okrožno sodišče v Amsterdamu) izreče za nepristojno za odločanje o zahtevkih proti družbi AB. Rechtbank Amsterdam (okrožno sodišče v Amsterdamu) je temu predlogu ugodilo in se v zvezi z zahtevki, vloženimi proti družbi AB, izreklo za nepristojno.

18. Gerechtshof Amsterdam (pritožbeno sodišče v Amsterdamu, Nizozemska) je v pritožbenem postopku razveljavilo sodbo Rechtbank Amsterdam (okrožno sodišče v Amsterdamu) in zavrnilo nasprotno tožbo, s katero se je predlagalo, naj se Rechtbank Amsterdam (okrožno sodišče v Amsterdamu) razglasi za nepristojno. Družbi Heineken in AB sta nato vložili kasacijsko pritožbo pri predložitvenem sodišču Hoge Raad der Nederlanden (vrhovno sodišče, Nizozemska).

19. Hoge Raad (vrhovno sodišče) je prekinilo postopek in Sodišču v skladu s členom 267 PDEU predložilo ti vprašanji v predhodno odločanje:

1. Ali mora v primeru, kakršen je ta v sporu o glavni stvari, sodišče po sedežu matične družbe pri preizkusu svoje pristojnosti na podlagi člena 8, točka 1, Uredbe Bruselj Ia glede hčerinske družbe s sedežem v drugi državi članici v okviru zahteve po tesni povezavi iz te določbe izhajati iz domneve, priznane v materialnem konkurenčnem pravu, da ima matična družba odločilen vpliv na gospodarsko dejavnost hčerinske družbe, ki je predmet spora?

2. Če je odgovor na prvo vprašanje pritrdilen: kako je treba v zvezi s tem opredeliti merilo, oblikovano v sodbah Kolassa (C-375/13, EU:C:2015:37) in Universal Music International Holding (C-12/15, EU:C:2016:449)? Ali v tem primeru – če se izpodbija odločilni vpliv matične družbe na gospodarsko dejavnost hčerinske družbe zato, da se glede zadevne hčerinske družbe prizna pristojnost na podlagi člena 8, točka 1, Uredbe Bruselj Ia – zadostuje, da ni mogoče *a priori* izključiti obstoja tega odločilnega vpliva?

IV. Pravna presoja

20. Predložitveno sodišče sprašuje, ali se je treba pri preverjanju mednarodne sodne pristojnosti na podlagi člena 8, točka 1, Uredbe Bruselj Ia opreti na domnevo o nadzoru, priznano v konkurenčnem pravu, kot je bila pojasnjena v točki 4 teh sklepnih predlogov in v skladu s katero se izpodbojno domneva, da matična družba odločilno vpliva na gospodarsko dejavnost hčerinske družbe, če ima (skoraj) 100-odstotni delež v kapitalu te družbe. Če je odgovor pritrdilen, želi predložitveno sodišče izvedeti tudi, katero merilo za presojo je treba uporabiti, kadar tožena stranka izpodbija obstoj odločilnega vpliva matične družbe na gospodarsko dejavnost hčerinske družbe.

21. Ti vprašanji se pojavljata v okviru postopka v glavni stvari, ker je na podlagi člena 4(1) Uredbe Bruselj Ia pred nizozemskimi sodišči splošno pristojna le družba Heineken, ki ima sedež na Nizozemskem, ne pa tudi družba AB, ki ima sedež v Grčiji. Vendar pa je lahko družba AB na Nizozemskem tožena skupaj z družbo Heineken, če med tožbenimi zahtevki proti družbama Heineken in AB obstaja „tesna povezava“ v smislu člena 8, točka 1, Uredbe Bruselj Ia. Predložitveno sodišče se zato sprašuje, v kolikšni meri se lahko domneva o nadzoru, ki temelji na dejstvu, da ima družba Heineken skoraj 100-odstotni delež v kapitalu družbe AB, uporabi za utemeljitev tako tesne povezave.

22. V bistvu gre torej za vprašanje, ali in v kakšnem obsegu je treba pri določanju mednarodne pristojnosti upoštevati domnevo o nadzoru in v kakšnem obsegu je treba preveriti, ali je bila ta domneva ovržena (glej točki B in C).

23. Za preučitev morebitnega vpliva domneve o nadzoru na razlago člena 8, točka 1, Uredbe Bruselj Ia je treba najprej na kratko pojasniti njen pomen in namen ter njeno funkcijo v konkurenčnem pravu Unije (glej točko A).

A. Pojem podjetja, „gospodarska enota“ in izpodbojna domneva o nadzoru v smislu členov 101 in 102 PDEU

24. V skladu z ustaljeno sodno prakso pojem „podjetje“, to je kršitelj iz členov 101 in 102 PDEU, označuje „gospodarsko enoto“, ki jo lahko sestavlja več fizičnih ali pravnih oseb. [7]

25. Če taka gospodarska enota krši pravila Unije o konkurenci, mora v skladu z načelom osebne odgovornosti odgovarjati za kršitev. [8] Vendar je treba tako kršitev pripisati osebi, ki ji je mogoče naložiti plačilo glob ali zoper njo vložiti odškodninske tožbe. Zato lahko uporaba pojma „podjetje“ ali „gospodarska enota“ povzroči solidarno odgovornost fizičnih ali pravnih oseb, ki so ob storitvi kršitve tvorile gospodarsko enoto. [9]

26. V skladu s sodno prakso Sodišča so pravno ločene osebe, organizirane v obliki skupine, eno in isto podjetje, če o svojem ravnanju na zadevnem trgu ne odločajo samostojno, ampak nanje zlasti ob upoštevanju gospodarskih, organizacijskih in pravnih vezi, ki jih povezujejo z matično družbo, pri tem vplivajo posledice dejanskega odločilnega vpliva te vodilne enote. [10]

27. Domneva o nadzoru, navedena v točki 4 teh sklepnih predlogov, se nanaša na primer, v katerem se (izpodbojno) domneva dejanski odločilni vpliv matične družbe, ki ima *neposredno* ali *posredno* v lasti (skoraj) ves kapital hčerinske družbe. [11] Ta domneva torej ne velja le v neposrednem razmerju med matično in hčerinsko družbo, temveč tudi, kot v obravnavani zadevi, v posrednem razmerju med družbo (pra)babico in družbo (pra)vnukinjo. [12] V nadaljevanju bom zato govorila le o matični in hčerinski družbi.

[7] Glej sodbe z dne 12. maja 2022, Servizio Elettrico Nazionale in drugi (C-377/20, EU:C:2022:379, točka 105); z dne 27. aprila 2017, Akzo Nobel in drugi/Komisija (C-516/15 P, EU:C:2017:314, točka 48), in z dne 10. septembra 2009, Akzo Nobel in drugi/Komisija (C-97/08 P, EU:C:2009:536, točka 55).

[8] Sodba z dne 12. maja 2022, Servizio Elettrico Nazionale in drugi (C-377/20, EU:C:2022:379, točka 106 in navedena sodna praksa).

[9] V tem smislu sodbi z dne 6. oktobra 2021, Sumal (C-882/19, EU:C:2021:800, točka 44 in naslednje), in z dne 12. maja 2022, Servizio Elettrico Nazionale in drugi (C-377/20, EU:C:2022:379, točka 107).

[10] Glej sodbo z dne 12. maja 2022, Servizio Elettrico Nazionale in drugi (C-377/20, EU:C:2022:379, točka 108 in navedena sodna praksa).

[11] Sodba z dne 12. maja 2022, Servizio Elettrico Nazionale in drugi (C-377/20, EU:C:2022:379, točki 109 in 110 ter navedena sodna praksa).

[12] Glej v tem smislu sodbo z dne 20. januarja 2011, General Química in drugi/Komisija (C-90/09 P, EU:C:2011:21, točka 86 in naslednje).

28. Kot je Komisija pravilno navedla, se mora ta domneva o nadzoru v skladu s sodno prakso uporabljati ne le na področju izvajanja pravil Unije o konkurenci s strani Komisije in organov držav članic (*public enforcement*), ampak tudi na področju odškodninskih tožb za kršitve teh pravil (*private enforcement*). Oboje je sestavni del sistema za izvajanje pravil Unije o konkurenci.[13] V zvezi s tem je treba pojem „podjetje“ iz členov 101 in 102 PDEU razlagati enotno.[14] Za domnevo o nadzoru, ki jo je razvila sodna praksa v okviru pojma podjetja, ne more veljati nič drugega.

29. Vendar lahko matična družba domnevo o nadzoru ovrže tako, da dokaže, da med kršitvijo hčerinski družbi ni dajala nobenih navodil in da ni neposredno ali posredno sodelovala pri sprejemanju odločitev hčerinske družbe v zvezi z zadevno gospodarsko dejavnostjo.[15]

30. Če pa domneva o nadzoru ne velja, morata organ, pristojen za konkurenco, ali tožeča stranka dokazati, da je matična družba med kršitvijo dejansko odločilno vplivala na gospodarsko dejavnost hčerinske družbe, zlasti z dajanjem navodil.[16]

31. Z domnevo se torej dokazno breme prevali v korist oškodovanca, ki zahteva odškodnino, in v škodo tožene matične družbe.[17] Poenostavlja uveljavljanje pravic oškodovanca in hkrati povečuje izvršljivost pravil Unije o konkurenci. Odškodninske tožbe namreč prispevajo tudi k odvračanju podjetij od protikonkurenčnega ravnanja in s tem k ohranjanju učinkovite konkurence v Uniji.[18]

32. Zdaj bom preučila, ali in v kolikšni meri je domneva o nadzoru pomembna za razlago člena 8 Uredbe Bruselj Ia (prvo vprašanje za predhodno odločanje).

B. Prvo vprašanje za predhodno odločanje: Vpliv domneve o nadzoru na uporabo člena 8, točka 1, Uredbe Bruselj Ia

1. Pojem „tesna povezava“ iz člena 8, točka 1, Uredbe Bruselj Ia

33. Člen 8 Uredbe Bruselj Ia določa – poleg splošne pristojnosti v državi članici stalnega prebivališča tožene stranke (člen 4(1) Uredbe Bruselj Ia) – posebne pristojnosti na podlagi medsebojne povezanosti zadev.

34. V skladu s členom 8, točka 1, Uredbe Bruselj Ia je oseba s stalnim prebivališčem v državi članici, če je ena od več toženih oseb, lahko tožena pred sodiščem kraja, v katerem ima ena od njih, t. i. „oporna tožena stranka“ stalno prebivališče. Vendar to velja le, če so tožbeni zahtevki med seboj tako „tesno povezani“, da jih je smotrno obravnavati in o njih odločati skupaj. S tem naj bi se izognili tveganju nezdružljivosti sodnih odločb, ki bi lahko bile posledica ločenih postopkov.

[13] Glej sodbi z dne 14. marca 2019, Skanska Industrial Solutions in drugi (C-724/17, EU:C:2019:204, točka 45), in z dne 6. oktobra 2021, Sumal (C-882/19, EU:C:2021:800, točka 37).

[14] Glej sodbi z dne 14. marca 2019, Skanska Industrial Solutions in drugi (C-724/17, EU:C:2019:204, točka 47), in z dne 6. oktobra 2021, Sumal (C-882/19, EU:C:2021:800, točka 38); v tem smislu tudi sklepne predloge generalnega pravobranilca N. Emiliouja v zadevi MOL (C-425/22, EU:C:2024:131, točka 65).

[15] V tem smislu sodba z dne 12. maja 2022, Servizio Elettrico Nazionale in drugi (C-377/20, EU:C:2022:379, točka 112). O izpodbojnosti domneve glej tudi sodbo z dne 8. maja 2013, Eni/Komisija (C-508/11 P, EU:C:2013:289, točka 47 in navedena sodna praksa).

[16] Sodba z dne 25. marca 2021, Deutsche Telekom/Komisija (C-152/19 P, EU:C:2021:238, točka 74 in naslednje).

[17] Glej v tem smislu sodbo z dne 12. maja 2022, Servizio Elettrico Nazionale in drugi (C-377/20, EU:C:2022:379, točki 114 in 123).

[18] Glej v tem smislu sodbo z dne 6. oktobra 2021, Sumal (C-882/19, EU:C:2021:800, točki 35 in 36 ter navedena sodna praksa).

35. Pogoje, pod katerimi lahko obstaja taka tesna povezava, je treba določiti glede na sistematiko in cilje določb Uredbe Bruselj Ia.[19] Nacionalno sodišče mora nato presoditi, ali v konkretnem primeru obstaja taka povezava med različnimi tožbenimi zahtevki.[20]

36. V nadaljevanju najprej pojasnjujem, da obstaja tesna povezava med tožbenimi zahtevki, če sta matična in hčerinska družba solidarno odgovorni za kršitev (glej točko 2). Nato pojasnjujem, zakaj na splošno taka tesna povezava obstaja, tudi če na začetku velja le domneva o nadzoru, to je če ima matična družba neposredno ali posredno v lasti (skoraj) ves kapital hčerinske družbe, ne da bi bilo dokončno pojasnjeno, ali sta obe solidarno odgovorni ali pa je domnevo o nadzoru mogoče ovreči (glej točko 3).

2. Solidarna odgovornost matične in hčerinske družbe kot primer uporabe člena 8, točka 1, Uredbe Bruselj Ia

37. V skladu z uvodnima izjavama 16 in 21 je namen člena 8, točka 1, Uredbe Bruselj Ia spodbujati pravilno delovanje pravosodja, čim bolj zmanjšati možnost sočasnih postopkov in tako preprečiti tveganje nezdružljivosti sodnih odločb, ki bi lahko bile posledica ločenih postopkov.[21]

38. Vendar zgolj tveganje neskladja med rešitvami sporov za to ne zadošča. To neskladje se mora namreč nanašati na isto dejansko in pravno stanje.[22]

39. V skladu s tem se člen 8, točka 1, Uredbe Bruselj Ia uporablja za več toženih strank, kadar so različna podjetja sodelovala pri enotni in trajajoči kršitvi člena 101 PDEU, ugotovljeni s sklepom Komisije, na različnih krajih in ob različnih časih ter se jim naloži solidarno plačilo odškodnine. V teh okoliščinah obstaja enako dejansko in pravno stanje, tako da se lahko vsa zadevna podjetja tožijo na sedežu oporne tožene stranke.[23]

40. Enako dejansko in pravno stanje obstaja še toliko bolj, kadar sta tako matična kot hčerinska družba solidarno odgovorni[24] za kršitev člena 102 PDEU, ker tvorita gospodarsko enoto, torej eno samo „podjetje“. Tudi v obravnavani zadevi obstaja enotno dejansko stanje, in sicer kršitev, ki jo je storila hčerinska družba in ki se (zlasti na podlagi domneve o nadzoru) matični družbi pripiše na način, kot če bi jo storila sama. Tožbi zoper matično in hčerinsko družbo torej temeljita na istih dejstvih, ki utemeljujejo odgovornost. Poleg tega, ker se obe tožbi nanašata na isto kršitev

[19] V tem smislu v zvezi s členom 6, točka 1, Uredbe Sveta (ES) št. 44/2001 z dne 22. decembra 2000 o pristojnosti in priznavanju ter izvrševanju sodnih odločb v civilnih in gospodarskih zadevah (UL, posebna izdaja v slovenščini, poglavje 19, zvezek 4, str. 42) (v nadaljevanju: Uredba Bruselj I): sodba z dne 13. julija 2006, Reisch Montage (C-103/05, EU:C:2006:471, točki 29 in 30); glej v zvezi s členom 6, točka 1, Konvencijo iz leta 1968 o pristojnosti in priznavanju ter izvrševanju sodnih odločb v civilnih in gospodarskih zadevah (UL 1972, L 299, str. 32) (v nadaljevanju: Konvencija iz Bruslja): sodba z dne 27. septembra 1988, Kalfelis (189/87, EU:C:1988:459, točka 10).

[20] V tem smislu v zvezi s členom 6, točka 1, Uredbe Bruselj I: sodba z dne 12. julija 2012, Solvay (C-616/10, EU:C:2012:445, točka 23 in navedena sodna praksa).

[21] Sodba z dne 7. septembra 2023, Beverage City Polska (C-832/21, EU:C:2023:635, točka 34). Glej v zvezi s členom 6, točka 1, Uredbe Bruselj I: sodba z dne 12. julija 2012, Solvay (C-616/10, EU:C:2012:445, točka 19 in navedena sodna praksa).

[22] V tem smislu sodba z dne 7. septembra 2023, Beverage City Polska (C-832/21, EU:C:2023:635, točka 28). Glej v zvezi s členom 6, točka 1, Uredbe Bruselj I: sodba z dne 27. septembra 2017, Nintendo (C-24/16 in C-25/16, EU:C:2017:724, točka 45 in navedena sodna praksa).

[23] Tako v zvezi s členom 6, točka 1, Uredbe Bruselj I: sodba z dne 21. maja 2015, CDC Hydrogen Peroxide (C-352/13, EU:C:2015:335, točki 21 in 33).

[24] *Jenard-Bericht* (Jenardovo poročilo) navaja solidarno odgovornost kot tipičen primer obstoja povezave med zahtevki proti posameznim toženim strankam; glej poročilo gospoda P. Jenarda o Konvenciji z dne 27. septembra 1968 o pristojnosti in priznavanju ter izvrševanju sodnih odločb v civilnih in gospodarskih zadevah (UL 1979, C 59, str. 1).

člena 102 PDEU, obstaja enak pravni položaj v zvezi z dejanskim stanom, ki utemeljujejo odgovornost. Zato obstaja tveganje nezdružljivosti sodnih odločb, če različna sodišča odločajo o odgovornosti matične in hčerinske družbe.

3. Pomen domneve o nadzoru za uporabo člena 8, točka 1, Uredbe Bruselj Ia

41. Vendar se pri tem postavlja nadaljnje vprašanje, ali lahko tesna povezava v smislu člena 8, točka 1, Uredbe Bruselj Ia obstaja tudi, če skupna odgovornost matične in hčerinske družbe za kršitev še ni bila ugotovljena. To se lahko zgodi zlasti pri tako imenovanih tožbah „stand-alone“, ki za razliko od tožb „follow-on“ ne temeljijo na (zavezujočem) sklepu organa, pristojnega za konkurenco, bodisi Komisije (člen 16(1) Uredbe (ES) št. 1/2003) ali nacionalnega organa (člen 9 Direktive 2014/104). Poleg tega je lahko skupna odgovornost matične in hčerinske družbe negotova tudi, če obstaja sklep organa, pristojnega za konkurenco, ki pa ugotavlja le kršitev ene od udeleženih družb. V obravnavani zadevi tako skupna odgovornost družb AB in Heineken ne izhaja iz sklepa grškega organa, pristojnega za konkurenco, saj je ta ugotovil le kršitev družbe AB, družbe Heineken pa ni vključil v preiskavo. Zato obstaja tožba „follow-on“ samo v zvezi z družbo AB, ne pa tudi z družbo Heineken.

42. Ali v takih okoliščinah obstaja tesna povezava med tožbama, vloženima zoper matično in hčerinsko družbo, samo če je odločilni vpliv matične družbe nesporen ali dokazan v fazi preizkusa pristojnosti iz člena 8, točka 1, Uredbe Bruselj Ia? Ali pa se ta določba uporablja tudi, če odločilen vpliv ni dokazan, temveč se (izpodbojno) domneva na podlagi domneve o nadzoru, ker ima matična družba neposredno ali posredno v lasti skoraj celoten kapital hčerinske družbe? Nasprotno, ali je treba zanikati obstoj tesne povezave v smislu člena 8, točka 1, Uredbe Bruselj Ia, če matična družba predloži elemente, ki izpodbijajo domnevo o nadzoru?

43. V nadaljevanju pojasnjujem, zakaj je po mojem mnenju dejstvo, na katerem temelji domneva o nadzoru, da ima matična družba v lasti (skoraj) celoten kapital hčerinske družbe, tako močan indic obstoja tesne povezave med tožbama, vloženima zoper matično in hčerinsko družbo v smislu člena 8, točka 1, Uredbe Bruselj Ia, da za potrditev te tesne povezave na splošno niso potrebni nobeni dodatni indici (glej točko (a)). Ta razlaga ni v nasprotju z zahtevo po predvidljivosti mednarodno pristojnega sodišča (glej točko (b)). Poleg tega zagotavlja polni učinek člena 8, točka 1, Uredbe Bruselj Ia, ne da bi bilo tožeči stranki mogoče očitati zlorabo (glej točko (c)).

a) Lastništvo (skoraj) vseh kapitalskih deležev kot močan indic obstoja tesne povezave

44. Uredba Bruselj Ia ne ureja izrecno obsega obveznosti nadzora, ki so naložene nacionalnim sodiščem pri preizkusu njihove mednarodne pristojnosti.[25] Pri tem gre za vidik nacionalnega procesnega prava, ki z Uredbo Bruselj Ia ni bil poenoten.[26] Vendar uporaba upoštevnih nacionalnih pravil ne sme posegati v polni učinek te uredbe.[27]

[25] Glej po analogiji v zvezi z Uredbo Bruselj I sodbo z dne 10. marca 2016, Flight Refund (C-94/14, EU:C:2016:148, točka 58 in navedena sodna praksa).

[26] Glej po analogiji v zvezi z Uredbo Bruselj I sodbo z dne 28. januarja 2015, Kolassa (C-375/13, EU:C:2015:37, točka 60).

[27] Glej po analogiji v zvezi z Uredbo Bruselj I sodbo z dne 10. marca 2016, Flight Refund (C-94/14, EU:C:2016:148, točka 58 in navedena sodna praksa).

45. Sodišče je v zvezi s tem pravilno presodilo, da mora imeti sodišče, pred katerim poteka postopek, zaradi pravne varnosti možnost, da se brez težav izreče o lastni pristojnosti, in sicer ne da bi moralo vsebinsko odločati o zadevi.[28] V tej fazi sodišče, pred katerim poteka postopek, ne presoja niti dopustnosti niti utemeljenosti tožbe, ampak zgolj opredeli navezne okoliščine z državo sodišča, ki utemeljujejo njegovo pristojnost na podlagi upoštevne določbe.[29] Vendar morajo nacionalna postopkovna pravila omogočiti predložitvenemu sodišču, da preuči vprašanje mednarodne pristojnosti glede na vse informacije, ki so mu na voljo, po potrebi vključno z ugovori tožene stranke.[30]

46. Dejstvo, da ima matična družba v lasti skoraj celoten kapital hčerinske družbe, tako da velja domneva o nadzoru, je močan indic obstoja tesne povezave med tožbama, vloženima zoper ti družbi v smislu člena 8, točka 1, Uredbe Bruselj Ia.

47. V takem primeru obstaja velika verjetnost solidarne odgovornosti matične in hčerinske družbe za kršitev, ki jo je storila slednja. Domneva o nadzoru namreč temelji prav na predpostavki, da ima matična družba odločilen vpliv na gospodarsko dejavnost hčerinske družbe, če ima matična družba v lasti skoraj vse deleže v kapitalu hčerinske družbe.[31] V zvezi s tem je, kot kaže dolgoletna sodna praksa od sodbe *Akzo Nobel*[32], tudi matični družbi vsekakor težko predložiti nasprotni dokaz, potreben za izpodbijanje domneve.[33]

48. Zato predložitvenemu sodišču za ugotovitev obstoja tesne povezave v smislu člena 8, točka 1, Uredbe Bruselj Ia ni treba preučiti dejstev in dokazov, ki jih je predložila matična družba, da bi ovrgla domnevo o nadzoru. Prav tako mu ni treba preučiti, ali je ta dejansko odločilno vplivala na hčerinsko družbo. To je namreč pomembno le v okviru utemeljenosti tožbe.

49. Domneva o nadzoru kot taka se torej v okviru pristojnosti ne sme uporabljati nespremenjena. Določba o pristojnosti iz člena 8(1) Uredbe Bruselj Ia namreč ne zahteva, da je matična družba odločilno vplivala na hčerinsko družbo, ampak zgolj predpostavlja tesno povezavo med zahtevki. Šele pri vsebinski presoji je treba dokazati odločilen vpliv matične družbe na gospodarsko dejavnost hčerinske družbe, da bi se ugotovila odgovornost matične družbe, tako da se šele v tem okviru uveljavita domneva o nadzoru kot taka in z njo povezana obrnitev dokaznega bremena.

50. Dejstvo, da ima matična družba v lasti skoraj vse deleže v kapitalu hčerinske družbe, torej po eni strani vsebinsko vodi do domneve o odločilnem vplivu matične družbe, po drugi strani pa na podlagi prava o pristojnosti povzroči, da obstaja tesna povezava med tožbama, vloženima zoper matično in hčerinsko družbo.

51. Zato tudi ugovor, da bi bila domneva o nadzoru pri preizkusu pristojnosti neizpodbojna, če bi se tam uporabila za utemeljitev obstoja tesne povezave v smislu člena 8, točka 1, Uredbe Bruselj Ia, ne drži. Na področju pristojnosti se namreč preučuje drugo merilo. V okviru preizkusa pristojnosti sploh ni treba odločati o tem, ali dejansko obstaja odločilen vpliv.

[28] Sodba z dne 28. januarja 2015, Kolassa (C-375/13, EU:C:2015:37, točka 61 in navedena sodna praksa).

[29] Glej v tem smislu sodbo z dne 16. junija 2016, Universal Music International Holding (C-12/15, EU:C:2016:449, točka 44 in navedena sodna praksa).

[30] Glej v tem smislu sodbo z dne 16. junija 2016, Universal Music International Holding (C-12/15, EU:C:2016:449, točki 45 in 46 ter navedena sodna praksa).

[31] Glej v tem smislu sodbo z dne 27. januarja 2021, The Goldman Sachs Group/Komisija (C-595/18 P, EU:C:2021:73, točki 32 in 35).

[32] Sodba z dne 10. septembra 2009, Akzo Nobel in drugi/Komisija (C-97/08 P, EU:C:2009:536, točka 54 in naslednje).

[33] Glej sodbi z dne 29. septembra 2011, Arkema/Komisija (C-520/09 P, EU:C:2011:619, točka 37 in naslednje), in z dne 8. maja 2013, Eni/Komisija (C-508/11 P, EU:C:2013:289, točka 68).

b) Predvidljivost mednarodno pristojnega sodišča

52. Ta razlaga je v skladu z načelom pravne varnosti. Zato je treba pravilo o posebni pristojnosti razlagati tako, da lahko razumno skrbna tožena stranka predvidi, pred katerim sodiščem, ki ni sodišče njenega stalnega prebivališča, je lahko tožena.[34] Poleg tega mora imeti sodišče, pred katerim poteka postopek, zaradi pravne varnosti možnost, da se brez težav izreče o lastni pristojnosti, ne da bi moralo vsebinsko odločati o zadevi.[35]

53. Če v primeru, kot je obravnavani, za tesno povezavo, ki jo zahteva člen 8, točka 1, Uredbe Bruselj Ia, zadostuje, da ima matična družba neposredno ali posredno v lasti (skoraj) ves kapital hčerinske družbe, to ne vodi v nepredvidljivost kraja sodne pristojnosti. Pri tem gre namreč v primeru toženih družb (matične in hčerinske družbe) za jasno in preprosto merilo, ki ga lahko same ali sodišče, pred katerim poteka postopek, zlahka preverijo.

54. Drugače bi bilo, če bi bilo treba za utemeljitev pristojnosti dokazati odločilen vpliv matične družbe na poslovno dejavnost hčerinske družbe. To bi že v tej fazi postopka zahtevalo celovito in včasih zapleteno preučitev ter oceno dejstev in dokazov, katerih izid za stranke ne bi bil zelo predvidljiv v smislu uvodne izjave 15 Uredbe Bruselj Ia. To bi bilo v škodo oškodovani tožeči stranki, ki nosi tveganje, da se tožba zavrže kot nedopustna.

55. Menim, da za zadostno predvidljivost tudi ni potrebno, da je bila z zavezujočim sklepom Komisije predhodno ugotovljena solidarna odgovornost matične in hčerinske družbe za morebitne naložene globe. Ali se pravilo o pristojnosti uporablja v okviru *private enforcement*, ki oškodovancu olajša uveljavljanje pravic, ne more biti odvisno od tega, ali je Komisija predhodno ukrepala.

56. Poleg tega v primeru, ko kršitev v skladu s členom 16(1) Uredbe (ES) št. 1/2003 zaradi sklepa Komisije ni zavezujoča v vseh državah članicah, obstaja tveganje nezdružljivosti sodnih odločb, če o odškodninskih zahtevkih zoper matično in hčerinsko družbo odločajo različna sodišča. Na primer, če je nacionalni organ, pristojen za konkurenco, tako kot v obravnavani zadevi, predhodno odločil o obstoju odgovornosti (vsaj za hčerinsko družbo), je ta odločba v skladu s členom 9(1) Direktive 2014/104 zavezujoča le za sodišča zadevne države članice, medtem ko morajo sodišča drugih držav članic, kot so nizozemska sodišča v obravnavani zadevi, to upoštevati le kot dokaz *prima facie* (člen 9(2) Direktive 2014/104).

57. V zvezi s tem obstaja tveganje nezdružljivosti sodnih odločb, če bi različna sodišča v državah članicah odločala o tožbah zoper matično in hčerinsko družbo, in sicer tako glede predhodnega vprašanja, ali je kršitev sploh podana, kot glede poznejših vprašanj, ki se nanašajo na odgovornost in obseg odgovornosti.

c) Neobstoj zlorabe ali zlorabe kraja pristojnosti

58. Zgoraj navedena razlaga člena 8, točka 1, Uredbe Bruselj Ia omogoča preprost preizkus pristojnosti. Oškodovancu tudi olajša uveljavljanje odškodninskih zahtevkov na sodišču, in sicer prav zato, ker je verjetno, da sta matična in hčerinska družba zaradi domneve o nadzoru solidarno odgovorni.

[34] Glej v zvezi s členom 6, točka 1, Uredbe Bruselj I: sodba z dne 13. julija 2006, Reisch Montage (C-103/05, EU:C:2006:471, točki 24 in 25).

[35] Sodbi z dne 3. julija 1997, Benincasa (C-269/95, EU:C:1997:337, točka 27), in z dne 28. januarja 2015, Kolassa (C-375/13, EU:C:2015:37, točka 61).

59. Zloraba s strani tožeče stranke ali zloraba kraja pristojnosti bi bila mogoča le, če je tožba zoper oporno toženo stranko očitno nedopustna ali neutemeljena in se zato lahko uporabi le za to, da bi se druga tožena stranka izvzela iz pristojnosti sodišč države članice, v kateri ima stalno prebivališče.[36] Če obstaja tesna povezava v smislu člena 8, točka 1, Uredbe Bruselj Ia, je ugotovitev take zlorabe mogoča le izjemoma, in sicer če obstaja dovolj dokazov, ki dopuščajo sklep, da je tožeča stranka pogoje za uporabo te določbe umetno ustvarila oziroma ohranila.[37] V ta namen ne zadostuje, da se zdi tožba proti oporni toženi stranki (morebiti) neutemeljena. Nasprotno, ob njeni vložitvi mora biti očitno neutemeljena ali veljati za umeten konstrukt oziroma brez kakršnega koli resničnega interesa za tožečo stranko.[38] To bi bilo mogoče, če kljub domnevi o nadzoru zaradi okoliščin konkretnega primera očitno ni bilo odločilnega vpliva matične družbe na hčerinsko družbo in je zato skupna odgovornost matične družbe izključena že *a priori*. Slednje je verjetno le v redkih izjemnih primerih.

60. Če oškodovanec tudi grško hčerinsko družbo toži na sedežu nizozemske matične družbe, s čimer se prva izvzame iz pristojnosti grških sodišč, to ne pomeni take zlorabe. Če imajo tožene stranke stalno prebivališče v različnih državah članicah, člen 8, točka 1, Uredbe Bruselj Ia tožeči stranki omogoča, da izbere kraj pristojnosti, v katerem bo vložila tožbo.[39] Ta možnost izbire pomeni, da lahko tožeča stranka spor predloži sodišču, ki najbolj ustreza njenim interesom.[40]

61. Zato tudi ni pomembno, ali obstaja tesnejša povezava z drugim sodiščem, na primer ker je do kršitve prišlo izključno na grškem trgu piva in je v sklepu grškega organa, pristojnega za konkurenco, kot njen povzročitelj navedena le grška hčerinska družba. Pravila o pristojnosti na splošno[41] ne iščejo *najtesnejše* povezave, temveč le *tesno* povezavo, ki je v obravnavanem primeru že zagotovljena z merilom „tesne povezave“ iz člena 8, točka 1, Uredbe Bruselj Ia. To potrjuje uvodna izjava 16 Uredbe Bruselj Ia, v skladu s katero mora poleg stalnega prebivališča toženca obstajati *tudi* alternativna podlaga pristojnosti, ki temelji na tesni povezavi med sodiščem in sporom.

C. Drugo vprašanje za predhodno odločanje

62. Predložitveno sodišče z drugim vprašanjem za predhodno odločanje v bistvu sprašuje, ali v primeru, da matična družba zanika, da je imela odločilen vpliv na gospodarsko dejavnost hčerinske družbe, za domnevo pristojnosti na podlagi člena 8, točka 1, Uredbe Bruselj Ia glede hčerinske družbe zadostuje, da ni mogoče *a priori* izključiti obstoja takega odločilnega vpliva.

[36] Glej po analogiji v zvezi s členom 6, točka 1, Uredbe Bruselj I: sodba z dne 21. maja 2015, CDC Hydrogen Peroxide (C-352/13, EU:C:2015:335, točka 27 in navedena sodna praksa); ter v zvezi s členom 6, točka 1, Bruseljske konvencije (UL 1972, L 299, str. 32): sodba z dne 27. septembra 1988, Kalfelis (189/87, EU:C:1988:459, točka 9).

[37] Glej po analogiji v zvezi s členom 6, točka 1, Uredbe Bruselj I sodbo z dne 21. maja 2015, CDC Hydrogen Peroxide (C-352/13, EU:C:2015:335, točka 29).

[38] Glej v zvezi s členom 6, točka 1, Uredbe Bruselj I sklepne predloge generalnega pravobranilca P. Mengozzija v zadevi Freeport (C-98/06, EU:C:2007:302, točka 66).

[39] Glej v tem smislu v zvezi s členom 6 Uredbe Bruselj I sklepne predloge generalnega pravobranilca P. Mengozzija v zadevi Freeport (C-98/06, EU:C:2007:302, točka 52) in sklepne predloge generalnega pravobranilca N. Jääskinena v zadevi CDC Hydrogen Peroxide (C-352/13, EU:C:2014:2443, točka 89).

[40] Glej v tem smislu v zvezi s členom 6 Uredbe Bruselj I sklepne predloge generalnega pravobranilca P. Mengozzija v zadevi Freeport (C-98/06, EU:C:2007:302, točka 52) in sklepne predloge generalnega pravobranilca N. Jääskinena v zadevi CDC Hydrogen Peroxide (C-352/13, EU:C:2014:2443, točka 89).

[41] Izjema od tega velja le za primere izključne pristojnosti. Vendar v predmetni zadevi ne gre za tak primer.

63. Že iz mojih navedb v točki 48 in naslednjih teh sklepnih predlogov izhaja, da je treba na drugo vprašanje za predhodno odločanje odgovoriti pritrdilno, če so – kot v obravnavani zadevi – izpolnjeni pogoji za domnevo o nadzoru: ta je namreč še posebej močan indic domneve o „tesni povezavi“ za določitev pristojnosti v smislu člena 8, točka 1, Uredbe Bruselj Ia, ki ga je mogoče ovreči le v izjemnih primerih.

V. Predlog

64. Zato Sodišču predlagam, naj na obe vprašanji za predhodno odločanje, ki ju je postavilo Hoge Raad der Nederlanden (vrhovno sodišče, Nizozemska), odgovori s skupnim odgovorom:

V okviru odškodninskih tožb, ki temeljijo na kršitvah konkurenčnega prava Unije, mora sodišče v kraju sedeža matične družbe pri preizkusu svoje pristojnosti na podlagi člena 8, točka 1, Uredbe Bruselj Ia v zvezi s hčerinsko družbo s sedežem v drugi državi članici upoštevati dejstvo, da ima matična družba neposredno ali posredno v lasti (skoraj) celoten kapital hčerinske družbe, kot močan indic obstoja tesne povezave med tožbama, vloženima zoper ti družbi. Zato za potrditev obstoja take tesne povezave praviloma niso potrebni dodatni indici.